Cercetări numismatice, XV, Bucureşti, 2009, p. 293-296

SEMN MONETAR INEDIT, DATAT 1918, EMIS DE ADMINISTRAŢIA MILITARĂ ÎN ROMÂNIA – „MILITÄRVERWALTUNG IN RUMÄNIEN"

Laurenţiu Popescu şi Erwin Schäffer

Zusammenfassung

Im Rahmen einer Münzauktion in Deutschland ist ein in der rumänischen numismatischen Literatur unbekanntes Geldzeichen, ausgegeben 1918 von der *Militärverwaltung in Rumänien*, angeboten worden. Bis pur Entdeckung von dokumentarischen Unterlagen oder sicheren Informationen, das Stück kann sowohl den Münzen (offizielle Ausgabe), den Münzproben (da die Münze nicht mehr ausgegeben wurde) oder auch den Jetons-Marken (Besatzungsmarke) zugerechnet werden, sollte dieses Geldzeichen auf jeden Fall in die rumänische Numismatik aufgenommen werden.

Dieses unbekannte Geldzeichen ist nicht das einzige, ausgegeben von der deutschen Besatzungsmacht in Rumänien, welches das Land von Dezember 1916 bis November 1918 verwaltete, aber alle anderen sind Ausgaben auf Papier – die Banknoten der Banca Generală Română vom Jahre 1917; Wertgutscheine ausgegeben 1918 von der Städtischen Strassenbahn-Gesellschaft Bukarest wie auch verschiedene Gutscheine und Belege (Buzdugan *et alii* 1977 397).

Es ist schwierig die komplexe Entwicklung des rumänischen Geldwesens während des Krieges für die Einigung der Nation zu verstehen, ohne eine kurze Darstellung der politisch-militärischen Situation der Jahre 1914-1918 und insbesondere der wichtigsten Militäraktionen auf rumänischem Boden. Auch wenn der große Konflikt im November 1918 beendet wurde, unter numismatischen Aspekt, konnten die nachteiligen Folgen des Krieges erst zwei Jahre später, im Rahmen der monetären Vereinigung, durch die Beseitigung aller fremder Währungen aus dem Geldumlauf, auch der in den neuen Provinzen verwendeten Geldzeichen, und der Festlegung auf den von der Nationalbank Rumäniens ausgegeben *LEU* beseitigt werden.

În vara anului 1914 a izbucnit Primul Război Mondial, din cauza contradicţiilor dintre interesele economice şi cele politice ale marilor puteri, care deveneau tot mai vizibile în primul deceniu al secolului al XX-lea. Declanşarea scânteii care a aprins focul a fost atentatul politic de la Sarajevo, din 28 iunie 1914, căruia i-au căzut victime arhiducele Franz Ferdinand, moştenitorul tronului austro-ungar, şi soţia acestuia, Sophie, ducesa de Hohenberg. Atentatul a fost înfăptuit de studentul Gavrilo Princip, membru al unei organizaţii naţionaliste sârbe. Guvernul austro-ungar a cerut celui de la Belgrad satisfacţii, ca urmare a acestei crime politice, printr-o notă ultimativă din 23 iulie, însă condiţiile impuse însemnau, în fapt, renunţarea la independenţa politică a Serbiei. Imperiul Rus a promis prin canale diplomatice Serbiei – în caz de război – sprijin militar, şi, drept urmare, Belgradul nu a dat răspuns satisfăcător ultimatumului, păstrând rezerve. În consecinţă, la 28 iulie 1914, Austro-Ungaria a declarat război Serbiei.

Cum, însă, Marile Puteri erau prinse în păienjenişul unor alianţe politico-militare, conflictul nu a mai putut fi localizat, evenimentele s-au precipitat şi, pe parcurs, războiul a devenit un conflict militar de dimensiuni mondiale. Astfel, s-au format două grupări de state beligerante:

a) de partea Serbiei: Franţa, Imperiul Britanic şi Imperiul Rus – *Tripla Înţelegere* numită şi *Antanta*, căreia în cursul războiului i s-au alăturat Belgia şi Japonia în 1914, respectiv Italia în 1915 şi Portugalia în 1916, dar şi Statele Unite ale Americii care la 6 aprilie 1917 au declarat război Germaniei şi care, cu un corp militar expediţionar au intervenit, în 1918, pe frontul apusean, contribuind hotărâtor la victoria Antantei (inclusiv prin livrări masive de material de război);

b) de cealaltă parte: Imperiul German şi Austro-Ungaria, denumite *Puterile Centrale*, cărora li s-au alăturat Imperiul Otoman în 1914 şi Bulgaria în 1915.

Deşi România era legată printr-un tratat secret de alianţă cu Puterile Centrale, determinat de primejdia rusească, Consiliul de Coroană, întrunit la 3 august 1914, la cererea Regelui Carol I – cunoscut pentru poziţia progermană – a hotărât totuşi neutralitate şi expectativă armată, care s-a păstrat în primii doi ani ai conflagraţiei, inclusiv după decesul Regelui Carol I survenit la 10 octombrie 1914, când pe tronul României a urmat, ca succesor, Regele Ferdinand I.

Puterile Antantei căutau pe căi diplomatice să asigure României – la încheierea păcii – Transilvania, Bucovina şi întregul Banat, dacă intră în război alături de aliaţi. În aceste condiţii, şeful guvernului Ion I. C.

https://biblioteca-digitala.ro

Brătianu încheia un tratat secret cu puterile Triplei Înţelegeri, iar la 27 august 1916 România declara război Austro-Ungariei, începând astfel Războiul pentru Întregirea Neamului.

Trupele române au trecut munţii şi au ocupat Făgăraşul şi Braşovul, ajungând în câteva săptămâni în faţa Sibiului. În Dobrogea a fost deschis al doilea front, însă, cu pierderi semnificative, deoarece sprijinul făgăduit de Rusia în apărarea acestui teritoriu nu a fost respectat. Între timp a început atacul german în Transilvania sub conducerea generalului Erich von Falkenhayn şi în sud, la Dunăre, prin Grupul de armate comandat de Generalfeldmarschall August von Mackensen. Prinsă între două fronturi care au pătruns pe teritoriul Vechiului Regat, lăsată fără ajutoare din partea Antantei, oastea română s-a retras în direcţia capitalei, ca în final, Bucureştiul să fie evacuat şi lăsat trupelor germane, la 6 decembrie 1916 (Cojan 1997).

Către sfârşitul lunii decembrie 1916 s-a stabilizat linia frontului, care împărţea România în două părţi inegale: două treimi din ţară – Oltenia, Muntenia şi Dobrogea se aflau sub ocupaţia trupelor germane, austro-ungare, bulgare şi turce; cealaltă treime – Moldova, rezistând atacurilor, adăpostea Familia Regală, conducerea statului, principalele instituţii, Armata şi sediul central al Băncii Naţionale a României, care au luat drumul pribegiei spre Iaşi, fosta capitală a Principatului Moldovei. În zona de ocupaţie, *Administraţia Militară în România* (*„Militärverwaltung in Rumänien"*[1]) şi-a stabilit sediul la Bucureşti şi a dăinuit în teritoriul ocupat practic doi ani până la 10 noiembrie 1918, când Grupul de armate von Mackensen a fost nevoit să părăsească Bucureştiul, fiind evacuat din ţară, prin Transilvania spre Ungaria.

Cum întreţinerea trupelor de ocupaţie necesita finanţare, iar exploatarea economică trebuia începută imediat, soluţia aleasă a fost cea a unei emisiuni de bani de hârtie cu caracter special –*„bani de război"*. Denumiţi tot *„lei"*, aceştia au fost tipăriţi la Berlin, fiind puşi în circulaţie la 19 ianuarie 1917 având ca şi temei legal o ordonanţă a comandantului suprem von Mackensen, datată 18 ianuarie 1917. Mai mult, se prevedea ca toţi locuitorii din teritoriul ocupat să primească obligatoriu în plată biletele emise de Banca Generală Română la deplina lor valoare nominală, stipulându-se sancţiuni drastice pentru cei care refuzau să accepte aceste bancnote (în fapt, *„bancnote de ocupaţie"*). Printr-o altă ordonanţă datată 25 februarie 1917, era completată cu alte două valori – 2 lei şi, respectiv, 5 lei - gama iniţială de bancnote compusă din valorile nominale de 25 de bani, 50 de bani, 1 leu, 20 de lei, 100 de lei şi 1000 de lei. Totuşi, circulaţia bancnotelor Băncii Naţionale a României nu a fost interzisă, fiind numeroase încercări oficiale de acaparare a monedele de aur aflate la populaţie. Mai mult, au fost luate măsuri suplimentare de retragere a mărcilor germane aflate în teritoriul ocupat, paritatea fiind stabilită oficial la 100 de lei = 80 de mărci germane (Smaranda 1976-1980 441-449).

După încheierea războiului Guvernul român a desfăşurat o amplă operaţiune de unificare monetară. Iniţial, Ministerul Finanţelor a luat măsura ştampilării bancnotelor străine care circulau în paralel, inclusiv a biletelor Băncii Generale Române. A urmat apoi, cu ceva întârziere, înlocuirea acestor bilete străine aflate în circulaţie pe întreg teritoriul românesc, când *„leii de război"* emişi de germani prin intermediul Băncii Generale Române au fost preschimbaţi în lei la paritate, cursul fiind stabilit prin Jurnalul Consiliului de Miniştri nr.2649/1920, suma finală prezentată fiind de 1.463.546.396 lei de război (Kiriţescu 1997 280-295).

În 1917, după o iarnă grea în care a bântuit şi tifosul exantematic care a amplificat nenorocirile războiului, oastea română s-a refăcut, contribuind la aceasta şi Misiunea militară franceză cu arme noi şi muniţie din Apus. În luna iulie 1917 au avut loc luptele de la Mărăşti şi Mărăşeşti, prin care ostaşii români s-au opus cu vitejie deosebită intenţiei trupelor germano-austro-ungare sub conducerea lui von Mackensen, de a ocupa întreaga Moldovă. Frontul românesc era în strânsă legătură cu cel rusesc, unde militarii ruşi refuzau să mai lupte, fiind sub influenţa ideilor revoluţionare bolşevice, astfel că regimente întregi plecau de pe front lăsând numeroase breşe în linia de apărare. În această situaţie, la 9 decembrie 1917, se încheia *Armistiţiul de la Focşani*, iar câteva luni mai târziu, la 7 mai 1918, Alexandru Marghiloman şeful guvernului român semna *Tratatul de pace de la Bucureşti*, în condiţiile impuse de Puterile Centrale, documentul nefiind, însă, niciodată sancţionat de Regele Ferdinand I.

Totuşi, Tratatul a fost aplicat numai în parte, întrucât cumpăna războiului, pe celelalte fronturi de luptă, s-a aplecat în favoarea aliaţilor României, începând cu mijlocul anului 1918. Puterile Centrale au fost nevoite să solicite una după alta încetarea războiului, ultima fiind Germania, la 11 noiembrie 1918. Armata

[1] Denumirea *„Militärverwaltung in Rumänien"* a fost tradusă în epocă prin *„Administraţiunea Militară în România"*, prescurtarea utilizată de regulă fiind *„MViR"*. În realitate, din punct de vedere administrativ, teritoriul ocupat a fost compartimentat în patru zone militare, cea mai importantă includea Oltenia şi Muntenia, fiind denumită *„Gebiet der Militärverwaltung"*. Conducerea efectivă a administraţiei a revenit numai reprezentanţilor Imperiului German, celelalte state aliate având numai împuterniciţi în organele special înfiinţate cu scopul îndeplinirii hotărârilor trasate de la Berlin.

https://biblioteca-digitala.ro

română mobilizată pentru a doua oară, la 10 noiembrie 1918, a trecut din nou în Transilvania, în timp ce Regele Ferdinand şi Regina Maria reintrau în Bucureştiul eliberat, sub entuziastmul populaţiei.

În perioada regimului de ocupaţie militară germană, pe lângă bancnotele menţionate, au fost emise şi alte piese numismatice interesante (Buzdugan *et alii* 1977 397) – una dintre acestea, inedită după cunoştiinţa noastră[2], se prezintă astfel:

2 : 1

Avers: circular inscripţia **MILITÄRVERWALTUNG IN RUMÄNIEN** ★; în centru **1918** şi dedesubt o corolă cu cinci petale; totul într-un cerc perlat.

Revers: **5/ BANI**; totul într-un cerc perlat.

Piesa este realizată din zinc, având diametrul de 19,4 mm şi grosimea de 1,2 mm, fiind în greutate de 1,66 g.

Au trecut mai bine de 90 de ani până când acest izvor numismatic rarisim şi insolit este redat publicului larg, dar în primul rând colecţionarilor numismaţi, şi care va ridica numeroase întrebări printre cei interesaţi:

- a fost o *monedă* (divizionară) emisă oficial de MViR, fiind necesară în uşurarea tranzacţiilor comerciale, cel mai mic bilet de bancă emis fiind de 25 de bani?
- dacă întradevăr a circulat ca *monedă de ocupaţie*, care este actul normativ prin care a fost emisă şi când a fost lansată în circulaţie?
- trebuie considerat ca fiind o *probă monetară*, nemaifiind însă pusă oficial în circulaţie din motive obiective?
- este acesta singurul model sau au fost realizate şi alte piese cu valori nominale superioare (puţin probabil să se fi realizat piese cu nominal inferior)?
- a fost utilizat ca *jeton de ocupaţie* numai în Bucureşti, aici fiind sediul central al MViR?
- unde şi când a fost realizată piesa (localitate, atelier) şi care a fost tirajul?

Considerăm că există argumente pro şi contra pentru clasarea piesei în oricare categorie numismatică – monedă oficială, probă monetară sau jeton, şi din acest motiv intenţia noastră este de a semnala existenţa acestui semn monetar inedit, cercetări sistematice ulterioare de arhivă putând înclina balanţa în favoarea uneia dintre ipoteze. Dar indiferent de rezultatele acestor cercetări, opinăm că acest semn monetar neobişnuit trebuie să îşi găsească un loc în istoria monetară a României.

Este important de menţionat că piesa a fost achiziţionată în primăvara anului 2010 la o licitaţie numismatică din Germania – fiind unul din cele trei exemplare oferite, şi nu provine direct din teritoriul ocupat aşa cum ar fi fost normal, dacă ar fi circulat.

[2] Până în prezent, în literatura de specialitate, nu au fost identificate date şi informaţii privind emiterea şi folosirea efectivă a acestui semn monetar în teritoriul românesc vremelnic ocupat.

https://biblioteca-digitala.ro

Bibliografie

Buzdugan *et alii* 1977 – G. Buzdugan, O. Luchian, C. C. Oprescu, *Monede şi bancnote româneşti*, Bucureşti, 1977, 397.
Cojan 1997 – V. Cojan, *Primul război mondial – Repere de cronologie militară*, Bucureşti, 1997.
Kiriţescu 1997 – C. C. Kiriţescu, *Sistemul bănesc al leului şi precursorii lui*, vol. II, Bucureşti, 1997, 280-295.
Smaranda 1976-1980 – A. Smaranda, *Emisiunea de bancnote ale Băncii Generale Române 1917-1918*, în BSNR, 124-128, 1976-1980, 441-449.

https://biblioteca-digitala.ro